

bestaande inhouden. Ze brengen bevrijding van de existentiële spanningen, niet door rationeele kennis, maar door 't verhalen van een geschiedenis. Mythen onthullen in nieuwe omhullingen en blijven als anonyme scheppingen der eeuwen steeds werkzame beelden.

Deze opvatting vinden we bij *Klages* uitgebreid over het geheele gebied der symbolen. Zijn uitgangspunt is: de wereld heeft uitdrukking. Alles, wat ooit wordt waargenomen, is de uitdrukking van iets. Dit geldt niet alleen voor de levende wezens, van wie kan gezegd worden, dat het leven zich in hen openbaart, maar de geheele kosmos, ook de z.g. doode wereld, is niet anders dan één geheel van symbolen, één groot uitdrukkingsveld. Het is de levensvolheid, die in alles doorbreekt. Het leven drukt zich uit in beelden. Deze oerbeelden zijn het wezen, zijn de idee, waartoe wij toegang hebben in de extase, wanneer de wereld doordringt tot dieper perceptie dan in den gewonen denkzin.

Het symbool in deze beteekenis kan tegelijk verschillende kanten van den menschelijken geest aanraken. Tot in de geheimste diepten der ziel drijft het symbool zijn wortelen. Een teeken raakt alleen de oppervlakte van het rationeele kennen. Alleen in het symbool gelukt het het meest verschillende in een totaalindruk te verbinden. Zoo kunnen we het verstaan, dat altijd weer gezocht wordt naar de mogelijke beteekenissen van een symbool. Men kan deze wijze van symboliseering een poovere geestesfunctie noemen. Ze is inderdaad de denken handelingsorde van den primitieven mensch, maar ze is daarom nog geen tweede-rangs ordening. In deze opvatting is het symbool onnipotent en als zoodanig wordt het beschouwd door *Stekel* en *Jung*, die wijzen op de meerdere duidingsmogelijkheden in droom en neurotische symbolen.

Silberer gaat in dezelfde richting, als hij in zijn „Probleme der Mystik” de meervoudige duiding postuleert overal, waar de fantasie scheppend werkt²).

En ook *Freud* zegt onomwonden, dat dezelfde droom dikwijls op meerdere wijze te duiden is, zoodat, evenals in het Chineesche schrift, de samenhang de juiste opvatting geeft. En in deze